
RECEPCIÓ DE LA RENAIXENÇA EN LA PREMSA RIPOLLESA (1863-1889)

MIQUEL SITJAR I SERRA

El convenciment que hi ha un desacord cronològic entre les dates que sobre l'inici i final de la Renaixença regeixen en el marc general del Principat de Catalunya i les que ho fan en les regions –em refereixo, de fet, al Ripollès– que el componen, ha tenyit de desesperança i angoixa la meva tasca. He anat treballant sense massa il·lusions a l'entorn dels anys 1863-1889, dates totalment artificioses per a l'estudi de la Renaixença en un Ripollès que, si hem de creure escrits de seriosos i provats prohoms de l'època, vivia aleshores immers encara en el Neolític. Per tot això, m'he vist obligat a donar un relleu extraordinari a qualsevol notícia, nota o mot que suggerís un coneixement, recepció o refús del que el moviment de Renaixença suposava. Tant de l'absència d'indicacions sobre llengua i literatura com de la seva migrada presència n'he intentat treure el màxim profit. Malgrat tot el que queda anotat, ha valgut la pena treballar a l'entorn de les dates de 1863 a 1869 pel seu caràcter primerenc i formatiu. Hauria sigut més bonic potser estudiar la premsa de principis de segle, on els intel·lectuals ripollesos reproduïen com papagais els clitxés elaborats per una Renaixença ja difunta? No ho crec pas.

Abans d'acabar, una explicació sobre els anys que van de 1863 a 1889. Aquestes són les dates que corresponen a l'inici i final de la

premsa ripollesa del segle XIX. Deixo de banda el setmanari "La Escuela Moderna" (1899) que no presenta altre interès que ser una mena de butlletí escolar de brevíssima existència.

I. PREMSA: CONCEPTE

En cap moment el fenomen cultural de la premsa, la novetat del qual es dona tardanament a Ripoll, sembla obeir a una premeditada política renaixencista. A més la Renaixença havia d'actuar sobre un terreny ja abonat per l'existència d'institucions i grups que a Ripoll tot just es formen. Per tant la premsa ripollesa dels anys 80 té altres missions històriques encomanades que les de promoure la Renaixença. La labor d'aquesta premsa, però, va ser fructífera en la direcció de crear mitjans per a un autèntic esclat renaixencista a principis del segle que corre.

Tot i això, roman en la més absoluta de les obscuritats el sentit últim d'una societat autoanomenada "El Joyel de Vifredo" ⁽¹⁾ que publica –si així es pot dir– el periòdic "La Perla del Pirineo" l'any 1863, periòdic que tothom esmenta ⁽²⁾ i ningú no estudia ni coneix per tenir la rara qualitat d'haver aparegut manuscrit. L'únic autor que sembla haver-lo vist és Raguer ⁽³⁾ que manifesta que "... encara que escrit en Castellà, com era moda en aquella fetxa, l'esperit és ben catalanesc". Diu també que el periòdic respon als objectius de la societat "El Joyel de Vifredo" centrats en la restauració del monestir.

Davant de totes aquestes dades, en primer lloc, cal constatar un problema d'infraestructura material com és la manca d'impremta que, a l'any 1863, fa difícil a Ripoll la supervivència d'un periòdic i, molt més encara, la difusió d'uns presumptes principis renaixencistes entre la població lletrada. En segon lloc, sorprèn l'orientació primordialment cultural –la restauració del monestir– de "La Perla del Pirineo" i de la societat que representa. Ja veurem que la premsa ripollesa dels anys vuitanta posa en segon pla d'interès la reconstrucció del monestir, que és primordial per a "La Perla del Pirineo", per esdevenir plataforma política dels grups que disputen la gestió municipal de la Vila de Ripoll. Així doncs, "La Perla del Pirineo" hauria estat un tímid intent de premsa d'esperit "catalanesc" que mor d'inaició per manca d'infraestructura i potser també per l'escàs recolzament ciutadà. Els noms i condició dels integrants de la societat "El

(1). Vid Tomàs RAGUER, *La Op. cit.* Bibliografia.

(2). Vid M.ª Mercè PALOMERA I COSTA, *Op. cit.* Bibliografia p. 25. Per a més indicacions bibliogràfiques consulteu aquesta mateixa obra.

(3). Vid Tomàs RAGUER, *Op. cit.* Bibliografia.

Joyel de Vifredo" són totalment desconeguts, llevat de Joan Deop ⁽⁴⁾, de qui es conserva un manuscrit amb una extensa obra poètica en català a l'Arxiu Parroquial de Sant Pere de Ripoll. Tot i ser una obra de caràcter anecdòtic, festiu i fins i tot llibretístic, mereixeria un estudi detingut.

El primer diari imprès és "El Ripollès", aparegut per primer cop l'any 1881 ⁽⁵⁾. Per als promotors d'aquest diari, la premsa és una necessitat social sense especificar quina línia havia de seguir el foment d'aquesta. De la lectura d'aquest periòdic es desprèn que neix amb una vocació apologetica. Vol fer arribar a fora l'autèntica imatge de la comarca d'acord amb els interessos dels promotors del periòdic. No hi ha, doncs, cap mena d'apologia de la llengua ni tradicions catalanes. Es defensa, en canvi, la tradició i personalitat pròpia de la comarca. Aquesta actitud cal contemplar-la com un obstacle posat pel localisme més recalitrant contra l'avenç i progrés no només dels ideals renaixencistes, sinó fins i tot del progrés més material ⁽⁶⁾. Dubto, fins i tot, que una obra com Canigó, tan propera a l'esperit muntanyenc, aconseguís de vèncer les suspicàcies. De fet, el ressò d'aquesta obra va ser pràcticament nul a la premsa ripollesa en els anys immediatament posteriors a la seva publicació. Això no obstant, a la llarga, el poema de Verdaguer significarà, com succeeix al Rosselló, el que va significar "La Pàtria" als primers prohoms de la Renaixença. Això, però, no succeirà fins a principis de segle. De moment només "El Ripollès" en la seva primera època, en la qual compta amb l'historiador Pellicer, sembla saber quelcom del moviment de Renaixença, o millor dit, s'hi sent implicat perquè és capaç de formular-ne agres greuges. Per exemple, l'any 1881, "El Ripollès" es lamenta que, en la celebració del Mil·lenari de Montserrat, acte organitzat pel sector clerical de la Renaixença, hom cometi l'enormitat, imperdonable per als redactors de "El Ripollès", d'oblidar que Santa Maria de Ripoll és la legítima patrona de Catalunya. En aquest sentit, la carta escrita per un lector de Setcases, indignat per l'article Puigmal d'Esteve Sunyol aparegut a "La Renaixença" l'any 1880, esdevé no pas anecdòtica sinó simbòlica de l'estat de coses descrit ⁽⁷⁾.

(4). En referir-se a "El joyel de Vifredo" Raguer diu que "n'era ànima D. Joan Deop, avui ancià respectable".

(5). Vid M.ª Mercè PALOMERA I COSTA, Op. cit. Bibliografia, pp. 43-45.

(6). Vid **Nuestro propósito** dins "El Ripollès" Marzo de 1881, on la redacció protesta perquè un ministre, enmig d'un brindis, va proposar de vèncer la immobilitat de les muntanyes per fomentar el desenvolupament del Ripollès.

(7). Vid Esteve SUNYOL, **Puigmal**, "La Renaixença", any 1880, pp. 117-129 i 174-185. És un genial i esperpèntic article –si se'm permet caure en el camp de la valoració– sobre la comarca del Ripollès. És l'altre cantó de la moneda d'una excessiva mitificació lírica de la muntanya. Es comprèn que un lector de Setcases, fart de la ironia que generosament Sunyol vessa en el seu article, reaccioni violentament escrivint una carta a "El Ripollès". Aquesta carta apareix en el número citat a la nota ⁽⁶⁾.

La bel·licositat ressenyada dona pas l'any 1886 a una premsa, amb uns principis, que per formulació i llenguatge recorden els principis il·lustrats. El seu representant té per nom "El Taga". Presenta un concepte més ampli i modern del que ha de ser la premsa, amb iniciatives com la de crear una biblioteca. Tot això perquè, a més de la informació local, el seu objectiu és "enseñar deleitando" ⁽⁸⁾. Ja veurem més endavant l'entitat d'aquestes iniciatives i jutjarem si van ser vàlides per actuar de plataformes de la Renaixença a Ripoll. A "El Taga" li surt l'any 1887 un rival, amb vocació de sàtira, titulat "El Jueves" ⁽⁹⁾. És del tot inútil veure en "El Jueves" un rèplica a la política cultural de "El Taga". Més aviat duen una política idèntica. Ho demostra el fet que els dos diaris es fusionen en un nou "El Ripollès" l'any 1888 un cop s'han superat els problemes estrictament personals que van provocar l'aparició de "El Jueves". "El Ripollès" desapareix el mes de juny de 1889. Amb ell acaba una fase de la premsa ripollesa.

PREMSA I LLENGUA CATALANA

a. Generalitats

Més avall he reproduït unes paraules de Raguer que titllen de "moda" d'època l'escriptura castellana del periòdic "La Perla del Pirineo" que, malgrat tot, té un esperit "ben catalanesc" ⁽¹⁰⁾. No és difícil de valorar la freqüència i ús de la llengua catalana en la premsa ripollesa de l'època tant en termes estadístics com en d'altres de més imprecisos ⁽¹¹⁾. El que és més fugaç i volatíl és sentenciar sobre l'esperit "catalanesc" d'aquesta vist que no depèn del vehicle lingüístic que s'empri tal com ens temíem abans de llegir les paraules de Raguer.

De tots els periòdics consultats només "El Ripollès" en la seva primera època fa pública la seva política lingüística en deixar palès que "... aunque redactado en castellano admite la Revista **trabajos literarios** en lengua catalana, **que serán o no insertados a juicio de la redacción.**" ^(11 bis)

Res de nou és que el català resti circumscrit als "trabajos literarios". El que sorprèn, tot i que no és nou, és la desconfiança que suggereixen les paraules subratllades en segon lloc. És segurament una desconfiança

(8). Vid "El Taga" núm. 1, 7 de Noviembre de 1886.

(9). Vid M.ª Mercè PALOMERA I COSTA, Op. cit. Bibliografia pp. 48-49.

(10). Vid Tomàs RAGUER, Op. cit. Bibliografia.

(11). Vid M.ª Mercè PALOMERA I COSTA, Op. cit. Bibliografia pp. 31.

(11 bis). Vid **Nuestro propósito** dins "El Ripollès". Marzo de 1881.

doble. D'una banda afloren prejudicis gramaticals i ortogràfics contra una llengua en procés enca de codificació. I de l'altra, s'endevina un cert temor a la qualitat i contingut del que arribi escrit en català. Aquestes paraules, doncs, són un fre considerable per als que pretenien adreçar-se en català a "El Ripollès" de Josep M.ª Pellicer.

En la resta de periòdics consultats, on l'agressivitat de "El Ripollès" contra el moviment de Renaixença dóna pas a una certa fredor, producte potser de la ignorància i el desinterés, hi ha esporàdicament textos en català, que mai són rellevants ni literàriament ni ideològica. Així tant "El Taga" com "El Jueves" publiquen de tant en tant acudits, poesies i contes. Sembla que l'oferta de producció catalana dels periòdics era tan magra que fins i tot els lectors de "El Jueves", en un gest cívic sense precedents, fan arribar el seu descontent a la redacció. "El Jueves" reacciona en una nota amb la promesa de satisfer els lectors que, de moment, s'han d'accontentar amb "Lo paradís del món" de Víctor Balaguer⁽¹²⁾. Aquest mateix periòdic es mostra incapaç, com també succeeix amb el seu rival "El Taga", d'escriure una crònica en català o castellà sobre la reconstrucció del monestir. Tot el que publiquen són extrets de "La Veu del Montserrat"⁽¹³⁾. La precarietat d'escrits en català és, de vegades, parcialment pal·liada per la presència d'alguna voluntariosa individualitat com ara Rosend Serra que es llança a escriure de tot en català. Publica des d'estudis paracientífics fins a narracions fantasioses i romàntiques⁽¹⁴⁾. Tot l'anterior serveix també per caracteritzar la "Biblioteca del Taga", que és una mena de suplement literari afegit al periòdic.

b. Premsa i propaganda renaixencista: el ressò de Canigó.

No hi ha, de fet, cap política literària definida. Els periòdics no animen la producció d'obres en català. Podent fer publicitat del famosíssim cant XI de Canigó, publiquen romanços de Víctor Balaguer, que res tenen a veure amb la comarca, i fins i tot apareixen esporàdicament en la premsa ripollesa obres d'autors ceretans com la Ceretània de Josep M.ª Martí⁽¹⁵⁾. O bé hi ha algun problema ideològic o no hi ha consciència aparentment que el moviment de Renaixença, els Jocs Florals –si algú a Ripoll es va haver de refiar de la premsa local per conèixer l'existència dels Jocs Florals, ho va fer exactament l'11 de maig de 1889⁽¹⁶⁾–,

(12). Vid "El Jueves". 14 de Abril de 1887.

(13). Vid "El Jueves". 24 de Febrero de 1887.

(14). Vid "El Jueves" Rosend SERRA, *L'electrografia mental y l'hipnotisme* dins "El Jueves". 12 de Mayo de 1887.

(15). Vid Josep M.ª MARTÍ, *La Ceretània*, dins "El Jueves". 21 de Abril de 1887.

(16). *Ressenya de la XXXI festa dels Jocs Florals* dins "El Ripollès". 11 de Mayo de 1889.

i l'encunyament del mite del monestir per part Verdaguer tinguin res a veure amb Ripoll. I qui sap si els ripollesos del segle XIX no van trobar, potser amb tota la raó, anecdòtic l'episodi ripollès del Canigó. La raó d'aquestes afirmacions és una qüestió oberta⁽¹⁷⁾ que no correspon dilucidar en el present estudi on només vull fer constar la fredor davant una obra que avui tothom considera tan important per a Ripoll com Canigó. Només una visita de Jaume Collell l'any 1887 desvetlla en les pàgines de "El Taga" una nota signada per un tal Andalet. Curiosament Collell fa un recital de passatges de Canigó en els mateixos claustres del monestir. El cronista, potser un acompanyant de Collell, escriu el següent a l'entorn del recital:

"Lo petit encara que distingit auditori no podia contenir son entusiasme a l'oïr tanta sublimitat..."⁽¹⁸⁾

És a dir, l'acte va ser minoritari. La iniciativa de Collell de difondre els principis de la Renaixença conservadora, a través de la lectura pública de Canigó, no té excessiu ressò. La crònica de l'acte acaba amb un encès elogi de l'inclita figura de Josep Morgades, aleshores bisbe de Vic:

"y si fos possible que algun cor ingrát se os rebelés, bisbe Morgades, tothom diria que és un català espúreo, però vós podriau afegir-hi: Aquet no és fill de Ripoll".

Dies després "El Taga" regala els seus lectors amb "El Monasterio de Ripoll" de Víctor Balaguer⁽¹⁹⁾, que en castellà ofereix una visió potser diferent de la que volia crear el canonge Collell.

c. Els símbols d'identitat ripollesos i la llengua.

La introducció d'aquest apartat, en un estudi d'aquesta mena, es deu al fet que, a Ripoll, s'elabora un mite que no té tant a veure amb la fundació del monestir com amb el seu malfadat final, encara present en totes les ments dels ripollesos. Cada mes de maig, els periòdics mobilitzen les seves redaccions per donar un fidel ressò de la commemoració i record dels fets de l'any 1839. La premsa ripollesa, que ignora tot el muntatge ideològic de la Renaixença vigatana, que no es preocupa – cosa que aprofito per dir ara – del debat, generalitzat en altres parts del Principat, a l'entorn de la codificació de la llengua⁽²⁰⁾ surt de sobte de

(17). Avui tothom considera que l'episodi ripollès o, millor dit, la presència del monestir en Canigó tenen una gran transcendència. Entre altres i pel seu caràcter recent vid Ricard TORRENTS, **Ripoll en el poema "Canigó"**. Dins **Commemoració del centenari de la Restauració del Monestir de Ripoll** (1886-1986), Ripoll 1986 pp. 127-132.

(18). Vid "El Taga". 7 de Agosto de 1887.

(19). Vid "El Taga". 11 de Septiembre de 1887.

(20). Vid, entre d'altres de més recents, Josep MIRACLE, *Història anecdòtica de l'ortografia catalana*. B., Eds. de la Paraula Viva, 1976.

la seva apatia en motiu d'aquesta efemèrides.

Curiosament aquí la premsa actua per un moviment reflex del de l'esperit de la Renaixença. L'any 1887 "El Taga" dedica un número especial a l'efemèrides ⁽²¹⁾. Per primer cop en la història de la premsa ripollesa –cap dels autors que l'han estudiada ho han advertit– es publica un número íntegrament en català. Com a anècdota prou significativa, cal remarcar el fet que la redacció signi la seva brillant feina amb el nom inusual de "Lo Taga". Sembla, doncs, que els redactors de "Lo Taga" acaban de descobrir que una de les qualitats innates de la llengua catalana és la de moure els ànims a entusiasmes lírico-èpics. Justament, en aquest número, no hi manca una producció èpica alternativa a l'èpica de moda en aquell moment. Un llarg poema d'autor de moment desconegut titulat "La Crema de Ripoll, celebra amb alè èpic els fets de l'any 1839. Aquest número extraordinari consta també d'una encesa proclama-editorial a la població, on a part de plànyer la destrucció i el caràcter fractícida d'aquella guerra ⁽²²⁾ hom posa esperances en el futur i en la reconstrucció del monestir. El final de la reconstrucció ha de dur un futur que faci de Ripoll "una ciutat verdaderament catalana" ⁽²³⁾ en record d'aquella vida destruïda l'any 1839 i també en record de la mítica ciutat romana.

Tot plegat és molt més proper a l'esperit de la Renaixença, però alhora una mica allunyat del medievalisme que Collell i Verdaguer volien explotar. Malauradament no és possible de preveure quina línia hauria acabat duent "El Taga" que va morir l'any 1889 amb el nom de "El Ripollès".

CONCLUSIONS

- I. La premsa ripollesa té una clara vocació localista.
- II. El moviment de Renaixença, com moltes altres coses, se sent llunyà. Totes les informacions sobre aquest són puntuals i de segona mà.
- III. Preeminència de la llengua castellana. Abunden fins i tot notes per procurar una millor coneixença d'aquesta llengua ⁽²³⁾.

(21). Vid. "El Taga". 27 de Mayo de 1887.

(22). Reproduïxen unes paraules de l'historiador Piferrer que diuen "sitiats y sitiadors; vençuts y vencedors tots eran espanyols".

(23). Al costat de la primera ressenya sobre els Jocs Florals (nota 16) hi apareix un escrit on s'adverteix admonitòriament contra la presència de gal·licismes en la llengua espanyola: "vinieron ya los franceses a devastar el campo de la lengua española".

BIBLIOGRAFIA

“El Ripollès” (1881), n.º 1-5.

“El Taga” (1886-1888), n.º 1-69.

“El Jueves” (1887-1888), n.º 1-51.

“El Ripollès” (1888-1889), n.º 1-69.

RAGUER, Tomàs, **La premsa ripollesa**. “La Veu Comarcal”, Ripoll, 1916, núm. 92. pp. 4 i 5.

PALOMERA i COSTA, M.ª Mercè, **Cent anys de premsa a Ripoll (1881-1980)**

Barcelona, Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, 1982.

SUNYOL, Esteve, **Puigmal**. “La Renaixença”, any 1880, pp. 117-129 i 174-185.

TORRENTS, Ricard, “Ripoll en el poema Canigó”. Dins Commemoració del Centenari de la Restauració del Monestir de Ripoll (1886-1986), Ripoll, 1986 pp. 127-132.

VERDAGUER, Jacint, **Canigó**. Barcelona, Ed. Selecta, 1980.

RIQUER, COMAS, MOLAS, **Història de la Literatura Catalana VII**. Barcelona, Ed. Ariel, 1986.